

Samovarovalni komplet

Zdrs in padec sta najpogostejša vzroka nesreč v naših gorah. Do njiju pride v glavnem zaradi slabe fizične in psihične pripravljenosti na turo in neprimerne opreme, kjer prednjači, vsaj poleti, obutev.

Na planinskih poteh, ki so označene kot lahke, so pohodne palice edini tehnični pripomoček, ki povečuje našo stabilnost oz. ravnotežje. Ob manjših zdrsih noge se z oporo nanje obdržimo pokonci in preprečimo padec. Pri gibanju po zahtevnih in zelo zahtevnih poteh palic ne moremo in ne smemo več uporabljati. Tu začnemo s pridom uporabljati tehnične pripomočke (kline, skobe, jeklenice), s katerimi vzdrževalci poti opremijo zahtevnejše in nevarnejše odseke. Pripomočki nam omogočajo lažje vzpenjanje tam, kjer bi imeli težave z uporabo razčlemb v skali, s prijemanjem in stopanjem nanje dodatno povečujemo našo stabilnost, služijo nam pa tudi kot točke za nameščanje tehničnih pripomočkov za naše varovanje.

Vzpon po zelo zahtevni poti zahteva od nas dobro fizično in psihično pripravljenost. Prvo potrebujemo za dvigovanje dobršnega dela naše teže z rokami, druga pa nam še kako prav pride pri gibanju nad globokimi prepadi. Velikokrat ravno zaradi slednje hitro posežemo po pripomočku, ki nam omogoča dodatno zavarovanje.

V sistemu varovanja in zaustavljanja eventualnega padca nastopajo trije elementi:

- varovala na poti

Pravilno opremljena zelo zahtevna pot ima tehnične pripomočke za napredovanje (kline, skobe) in pripomočke za varovanje (jeklenice). Na njihovo zanesljivost sami ne moremo kaj dosti vplivati in zaupamo vzdrževalcem poti. Kljub njihovi skrbi lahko varovala poškodujejo padajoče kamenje, plazovi, zmrzal. Včasih zadostuje že pregled varoval pred nami s pogledom, da opazimo poškodbe, včasih njihovo trdnost preiskusimo z roko. Jeklenica ne sme biti vpeta trdno v nosilni klin, ampak gre mimo njega, se v loku vrne nazaj in šele potem trdno vpne vanj. Na ta način postane mesto zaustavitve padca zanka in ne klin, kjer bi lahko prišlo ob udarcu vponke ob njega do preloma le te.

- padli planinec

Pri padcu lahko nastanejo poškodbe zaradi udarca telesa ob skale, načina navezovanja samovarovalnega kompleta, hitrosti ustavljanja padca in visenja v zraku. Prve zelo težko preprečimo, saj potrebujejo še prosti plezalci (pri katerih je dosti padcev) kar nekaj časa, da lahko govorijo o kontroliranem padcu. Če smo navezani samo z vrvjo okoli pasu, pride pri padcu do boleče obremenitve telesa le na majhnem delu. To preprečimo z uporabo plezalnega pasu, kjer se obremenitve porazdelijo na večje površine telesa, kjer so speljani trakovi pasu. Pri navezavi samo okoli pasu nam lahko potegne navezavo do pazduh, kjer zaradi pritiska na žile že po nekaj minutah visenja ne moremo več uporabljati rok. Tudi temu se izognemo z uporabo plezalnega pasu. Pri statični zaustavitvi padca oz. zaustavitvi v trenutku delujejo na organizem kljub uporabi plazalnega pasu zelo velike obremenitve. Te obremenitve poskušamo zmanjšati z dinamičnim (postopnim) zaustavljenjem padca, kar nam omogoča način delovanja samovarovalnega kompleta. Po padcu lahko pride zaradi poškodb oz. padca v prečnici do visenja v zraku, kar zopet olajšamo z uporabo plezalnega pasu.

- samovarovalni komplet

Povezuje planinca z varovali na poti. Sestavljen je iz zaviralne ploščice z luknjicami, varovalne vrvi in dveh vponk. Z nakupom posameznih elementov lahko samovarovalni komplet sestavimo sami in pri tem dosledno upoštevamo navodila proizvajalca. Boljša rešitev je vsekakor nakup atestiranega kompleta z vsemi elementi. Zaviralna ploščica ima dve vlogi. Po eni strani omogoča vpetje kompleta v plezalni pas. V večji luknji je namreč zanka, ki jo s kavbojskim vozlom pritrdimo v povezavo med spodnjim in zgornjim delom plezalnega pasu ali pa v prijemališče spodnjega dela (če uporabljamo samo tega).

Po drugi strani dosežemo z napeljavo varovalne vrvi skozi luknjice to, da steče pri padcu določena dolžina vrvi skozi luknjice. S tem preprečimo sunkovito zaustavitev padca (statično varovanje) in ga spremenimo v postopno zaustavljanje (dinamično varovanje). Na ta način dodatno zmanjšamo obremenitve na telo.

Doma narejen komplet za samovarovanje – “Y” sistem

Poznamo dva načina delovanja ploščice:

- a) Y-sistem: varovalna vrvi steče skozi ploščico, če je vrvi vpeta v jeklenico z enim ali obema krakoma kompleta.

Tovarniško izdelan komplet za samovarovanje – “Y” sistem.

- b) V-sistem: varovalna vrv steče skozi ploščico le, če je vrv vpeta samo z enim krakom kompleta.

Osnovna oprema za gibanje po zavarovanih poteh. Plezalni pas, čelada, zaščitne rokavice in doma sestavljen samovarovalni komplet – “V” sistem.

Če se vzpenjamo ob navpični jeklenici, udari ob padcu vponka pri nepravilni napeljavi jeklenice skozi varovalni klin (brez lovilnega loka) direktno na klin. Obstaja velika možnost, da pride do zloma vponke. V takih primerih povečamo varnost z vpenjanje obeh krakov (dve vponki) in že pridemo do odgovora, kateri sistem je bolj priporočljiv.

Uporaba samovarovalnega kompleta

Kdaj se opremimo s samovarovalnim kompletom? Nedvoumno je to pri gibanju po zelo zahtevnih poteh. Če se gibamo po zahtevnih poteh, je uporaba že vprašljiva. Na teh poteh so le kratki odstavki opremljeni z varovali in še ti nam v glavnem služijo le kot pomoč pri napredovanju, zato se pojavi vprašanje, ali je sploh smiselno imeti pas za tistih nekaj metrov jeklenice na poti.

Kje se opremimo s samovarovalnim kompletom? Poglejmo k alpinistom: naveza se pripravi za plezanje (opremljanje s plezalnim pasom, razvrščanje tehnične opreme, navezovanje na vrv) na varnem mestu pred začetkom težav, kjer se začne s plezanjem. Brez pomena se je pripravljati v koči in potem hoditi še kakšno uro do prvih jeklenic.

Plezalni pas in samovarovalni komplet si nadenimo na primernem mestu, še preden se začnejo težave.

Kako uporabljamo samovarovalni komplet? Najenostavnejši način je samovarovanje na kline ali skobe, s katerimi je opremljena pot. Vponko enostavno vpnemo v klin ali skobo, se dvignemo, višje vpnemo drugo vponko, prvo izpnemo.. Vponki morata imeti dovolj velik kot odpiranja zaskočke, klini pa zakrivljeni obvezno navzgor, da ob obremenitvi vponka ne zdrsne z njih. Čeprav samovarovalni komplet ni narejen za tako uporabo, nam pa vseeno ta način včasih kar prav pride.

Pri uporabljanju vodoravno napetih jeklenic za samovarovanje smo lahko v glavnem vpeti z enim krakom kompleta – ena vponka (pri padcu dejansko obvisimo, ne pride do velikih obremenitev, ni nevarnosti zloma vponke...). Vponko vpnemo v jeklenico od spodaj navzgor. S tem preprečimo, da bi ob padcu prišlo do udarca vponke na skalo z zaskočko. Ko pridemo do vmesnega klina, vpnemo na drugo stran prosti krak kompleta – druga vponka, izpnemo prvo, jo vpnemo zraven druge (ali pa ne) in gremo dalje

Pri gibanju ob navpično vpeti jeklenici vpnemo vsako vponko z druge strani. Ob tem še enkrat opozorilo, da je vpenjanje samo ene vponke nevarno.

Dobro opremljena planinca. Pravilno: pripeta sta samo z enim krakom kompleta.

Nepravilno: roka naj ne potiska vponke po jeklenici, med dvema klinoma naj bo vpet le en človek.

Čeprav zgleda uporaba samovarovalnega kompleta zelo enostavna, se lahko pojavi kar nekaj nevarnih situacij:

- kljub temu, da smo samovarovani, nam nikakor ne sme zrasti samozavest. Težave na poti moramo še vedno premagovati z lastnimi močmi. Padec nikakor ne sme biti izhod v sili in ima lahko zaradi poškodb pri udarcih ob skale in visenju v plezalnem pasu hude posledice.
- najnevarnejši trenutek je vsekakor na mestu, kjer je jeklenica vpeta v klin in pride do prepenjanja vponk. Še kako pomembno je, da se tu ustavimo, izberemo dobro stojišče, se z eno roko primemo za varovalo in šele potem začnemo s prepenjanje. Kadar želimo pospešiti prepenjanje in smo vpeti samo z enim krakom kompleta, velikokrat to vponko izpnemo in jo ponovno vpnemo v jeklenico na drugi strani klina. V trenutku prepenjanja smo nevarovani in če to delamo še, ne da bi se zaustavili, znatno povečamo tveganje svojega ravnanja,
- v primeru, da je jeklenica vpeta v kline na majhnih razdaljah (včasih celo na vsakih 2 – 3 metre, kar je na žalost pri skoraj vseh zavarovanih poteh v naših gorah), se prav kmalu naveličamo stalnega izpenjanja in vpenjanja vponk. Zelo hitro začnemo uporabljati samo eno vponko, včasih celo ne vpnemo cele dolžine jeklenice med dvema klinoma. Pri tem držimo vponko v dlani, kar pomeni, da ene roke ne moremo uporabljati pri napredovanju in že kršimo eno od osnovnih pravil gibanja po zahtevnem terenu: pravilo treh opor,
- mnoge poti v naših gorah imajo med zavarovanimi deli kar daljše odseke brez varoval. Če poznamo pot in vemo, da je do naslednjega zavarovanega dela kar precej nezavarovanega, je najbolje, da snamemo samovarovalni komplet. V nasprotnem primeru poskrbimo, da komplet ne bo opletal okoli nas in se z njim ne bomo zatikali ob skale,

Če samovarovalnega kompleta nekaj časa ne bomo uporabljali ga snemimo ali pritrdimo (pospravimo) tako, da nas ne ovira.

- na jeklenico med dvema klinoma naj bo pripet samo eden,
- z roko ne držimo vponke, ki je vpeta, saj jo itak vlečemo s kompletom za sabo.

Avtor: Jani Bele

Foto: Klemen Volontar